

Tuja obzorja

Pavle Goranović

Še eno veliko pospravljanje

Še eno veliko pospravljanje

Na mestih, kjer so bile včasih moje knjige,
– moja izbrana božanstva iz različnih let,
z različnimi podpisi, naslovi,
z različnimi vonji in doživetji,
včasih čutečimi in srce parajočimi,
a najpogosteje s povsem običajnimi, vljudni-
mi posvetili – torej,
na tem mestu
so zdaj natančno zloženi namizni prti,
kot jajce jajcu podobne si vezenine nezna-
nih gospa so zamenjale
tisto, kar je bilo nekoč moj resnični dom,
moje bralsko zatočišče,
kraj, kjer sem se v popolni gotovosti skrival
pred svetom.
Leta dolgo. V različnih letih, ki so se nase-
lila v
črke, ki nikomur nič ne pomenijo.

Pavle Goranović (1973, Nikšić, Črna gora) je najboljši črnogorski pesnik zadnjih desetih, petnajstih let. Diplomiral je iz filozofije. Njegove pesniške zbirke nosijo naslove *Ornamentika noči* (1994), *Branje tišine* (1997), *Knjiga prividov* (2002), *Kako dišijo knjige* (2008), *Cinober* (2009) in *Mesto polne lune* (2014), izdal je monografijo *Tin Ujević in Črna gora* (2008), piše pa tudi prozo in književne kritike. Božo Koprivica je njegovo poezijo opisal nekako takole: "Ta velika modrina in Luc Besson, to lebdenje v verzu kot v smrti, kot v radosti in bolečini." Mladen Lompar je zapisal: "Če je sodobna črnogorska poezija čakala dostojanstvo, potem je to zdaj tukaj, v knjigi *Mesto polne lune*." Prevajalec pa dodajam: univerzalen emblem Goranovićeve poezije je postala plemenita melanholija v najčistejšem pomenu teh dveh besed. Prevedene pesmi so iz knjige, ki je sodobni črnogorski poeziji vrnila dostojanstvo.

Mesto, kjer sem vzgajal samega sebe,
je zdaj središče hišnih drobnarij.
Knjige, ki so me naredile takšnega, kakršen sem,
so danes neke druge, zunaj dosega mojega pogleda.
Tako ohranjene, tako dragocene in mile knjige,
ki jih je oče prinašal iz zagrebških knjigarn.
Kot tudi obrabljene knjige, ki sem jih kot deček
jemal iz prijetno hladne knjižnice "Njegoš", v mojem hladnem mestu.

Tam, kjer so bile prevedene knjige,
ki so mi bile nekoč tako ljube,
zdaj nepremično stojijo kozarci iz češkega kristala,
porcelanaste kavne skodelice,
ki se uporabljajo samo, ko pride od daleč kakšen gost
ali ko se kdo nenadoma prikaže v času popoldanskega počitka,
ko moja mati razmišlja o tem,
da nas bodo stvari, ki jih hranimo, preživele.
Verjetno tudi knjige pripadajo tem mrtvim-živim stvarjem.
Tako dragocene in tako nežne, na katere smo tako pazili in so
zdaj že stare.

Na mestu, kjer so bile včasih moje knjige,
zdaj ponovno stojijo srebrni svečniki.
In tudi posoda za rdeče velikonočno jajce,
ki varuje našo hišo, hišo, iz katere sem se izselil.

Ti mrtvi predmeti so presegli vse moje knjige,
svete knjige iz dni mojih prvih branj,
svete dneve prvih knjig, ki sem jih imel,
iz časa, ko ni bilo lahko priti
ne do knjig ne do ljudi.

Na mestu, kjer so bile včasih moje knjige,
zdaj stojijo kipci brez vsake vrednosti,
ki so se redno prinašali s potovanj:
bledi, miniaturni lik W. A. Mozarta,
majhni reliefi Benetk, Bleda, Krakova,
Montpellierja, Trogirja ... List pušpana,
posušeno cvetje, mali hercegovski stečak,

spomin z jezera Como,
od tam, kamor sem hotel oditi, da umrem.
Ali pa se mi samo dozdeva, da je tako.

Prineseni z davnih potovanj,
ti majhni okamneli spominki spominjajo na neke druge dežele,
na nekega drugega mene.
Mogoče sem tudi jaz okamnel
v čakanju, da pride glas iz nekih drugih časov.

In ti dragi, mrtvi predmeti,
ki so presegli mojo nekdanjo knjižnico,
bodo presegli tudi moj obstoj.
Dovolj bo, da na mesto, kjer so bile včasih moje knjige,
v kratkem postavim
preprosto in lepo uokvirjene
črno-bele fotografije meni ljubih svetovnih pesnikov.
In da zapišem besede moje matere;
stvari nas bodo nepravično preživele.

Na mednarodni liniji Solun–München

V umazanem vlaku
na mednarodni liniji Solun–München
poskušam brati Musilovega *Moža brez posebnosti*.
Toda prepričujem se, da je to na takšnih krajih praktično nemogoče.
Poslužujem se banalnih nadomestkov:
brati naprej je neprimerljivo težje,
kot najti zaspanega klateža
na vseh železniških linijah v tem delu Evrope,
v vsakem kupeju, tako v prvem kot tudi v drugem razredu.

Zanimivo je, da se mednarodni vlak pogosto
ustavlja tudi na lokalnih postajah:
v tem neupoštevanju voznega reda iščem nevidne simbole.

Ugotovim, da je bolje nehati brati.
Zato molčim in gledam,
najprej v nočno slavonsko pokrajino,
potem v ogledalo nasproti –
vidim svoji dve majhni torbi,
na pogled ne tako težko prtljago.
Toda zdi se mi, da se je je nemogoče znebiti.

Ko vlak oddrda naprej
in ko se začenja daniti,
pomislim, da je pravzaprav vseeno,
na kateri postaji izstopiš
in čigavo prtljago vzameš s sabo.

Kako je nastajala poezija

Kot bi tehtal zrna,
tehtam vsako črko,
vsak zlog merim dneve dolgo,
mesece dolgo
v meglenih sozvezdijh
izgubljenih letnih časov.

Počasi se shranjujejo
besede
kot steklenice dobrega vina v kleti.
Ko še ne najdejo poti na dnevno svetlobo,
po njih pada komaj viden sivkast prah.
Včasih jih obiščem,
jih pogledam, jih nežno prebrišem s prsti.
K njim pristopam kot k dragocenim starinam,
ki se hranijo iz sebičnosti
in niso za vsake oči.

O, moje besede,
ki jih samo včasih prinesem na dnevno svetlobo
in katerih bolečina je znana samo meni,
ali bom obžaloval, ker vas nisem naredil za del pozabe,
ker sem popolnoma razgalil svoj svet.

Počasi se kopiči zrnje,
še dolga pot je do mnoštva,
in včasih se zdi to povsem nedosegljivo.
Ko sem v edinstveni sreči ustvarjanja
resnično našel tudi prave verze,
nikoli nisem zaupal samemu sebi:
želel sem si le, da bi postal pesnik.

Že od nekdanj
potujem po teh deželah
z napol porušenimi svetišči.
Potujem po ubogi spomladanski rosi,
po nekogaršnji nostalgiji.

Grem skozi vrtince znamenj
in se lovim za lase
tega čudnega pesniškega jezika.

Potem pa stojim kot
kipar pred nedokončano figuro:
odstranjujem vse, kar je odvečnega.
Počasi se kopiči zrnje,
sestavlja se neki čisto poseben svet.

Ponovno, po kapljah,
padajo na preprosto belino
ta znamenja, ki morajo nekaj označiti:
vse sami paberki.
Zavržem besede, ki si jih je nekdo,
bog si ga vedi s kakšnim razlogom in kdaj, izmislil.
Toda kako naj one zaživijo v pesmi,
kako naj najdem njihov pomen,
če pa stvari sploh ne poznajo svojih imen.
Če pa vsakemu od nas
pripada samo ena peščena ura,
tako za običajno življenje kot za pesniško.

Odkar sem pristopil k pesnikom
in se s tanko trobento zaobljubil
– temu jalovemu manifestu –
nisem nikoli rekel:
tu sem, končno med svojimi.

Ali bom kdaj obžaloval,
da sem trošil čas, ne da bi bral?
Ali bom v vsem,
ko odide lepota
in me načne propad,
ko bo mogoče ugledati morišče ...
Ali si bom ostal kaj dolžan?

Ali si bom kdaj očital:
tako malo sem napisal.

Na sejmu starin

I

V nedeljo so namesto zelenjave
in običajne ponudbe po lesenih stojnicah
razstavljeni predmeti, ki na vso srečo ne znajo govoriti.
Na starem, s kamnitimi ploščami prekitem trgu
so vonje po naravi zamenjali vonji mrtvih stvari.
Vonj po naravi je vonj živih ljudi,
vonj njihovega vsakodnevnega truda,
medtem ko so ti nedeljski vonji v glavnem spomini tistih,
ki jih zanesljivo zastopa gniloba.

V neizogibnem minevanju
je mogoče vse to eno in isto.
Manj je hrupa, vzdušje je bolj resno
in vsak od ponujenih predmetov
dobiva za tiste, ki zgolj gledajo, in za tiste, ki kupujejo, nekakšno vrednost,
čeprav ga že desetletja dolgo niso
opazili niti njegovi lastniki.

Zakaj ni tukaj ljudi z nekimi drugimi,
mogoče celo renesančnimi idejami
in zakaj sem jaz zašel sem?
Ali iščem nekogaršnji spomin,
ki bi lahko bil moj spomin?
Mogoče sem tu zgolj zato, da bi našel neko staro besedo,
besedo, za pesem stkano iz starin,
postavljeno med zidove,
ki so jih moji predniki zgradili za vse večne čase.

Oni za sabo niso zapustili dragocenih predmetov,
ur in nalivnih peres in njihove žene niso imele
prstanov iz ametista in ogrlic iz belih biserov.

A vseeno to nedeljo iščem njihovega duha,
kot bi iskal največje bogastvo.
V predsmrtni uri so se odločili,

da bodo svojim potomcem zapustili
samo mite, razporejene v lahko zapomnljivih rimah,
nekaj malega zemlje, tanek poročni prstan iz rumenega zlata,
sabljó ali pa dobro pištolo.
Odlikovanja, pripeta na njihova svečana oblačila,
so bila pokopana skupaj z njimi
kot oporoke ali pa najboljše metafore tega izginulega časa.
Med temi starinami ni duha mojih prednikov ...
Zgolj stvari, ki imajo vonj po tujini.

II

Večkrat sem šel do stojnice,
na kateri mi je bil všeč neki armenski šah
– preprost, a imeniten, ročno delo, lepo zapakirano,
s težkimi figurami
in (verjetno) tudi z začetnicama lastnika
na prvem belem polju – T. P.
Hotel sem že potegniti iz žepa denarnico in plačati
rahlo sivemu gospodu
v obleki, ki je okrog sebe širila vonj po naftalinu in starosti.
Hotel sem na plan potegniti največji bankovec
– zagotovo je bil ta šah vreden vsaj trikrat toliko.
A v tej nameri me je nekaj ustavilo:
počutil sem se kot lopov,
nikakor se ne bi mogel takoj zblížati s tujimi stvarmi.
Ali je to podobno, kot če bi postal sorodnik mrtvih?
Na to še nisem bil pripravljen.
Ali pa sem se z nepovezanimi izgovori
v nekakšnem notranjem pogovoru odvrčal od tega namena.
Moji predniki seveda niso poznali šaha,
poznali so samo preproste igre s kartami in vojskovanje.
To jih je obsedalo
in zraven še močna moška pesem v dvostihu,
sanje o parniku in lažjem življenju.
A česa takšnega se niti v fragmentih
ne da najti na nobenem sejmu starin.

Zdi se mi, da imajo tu celo knjige vonj po demonskih ljudeh,
po lastnikih, katerih potomci so bili bahati in nezreli,
mogoče pa celo po roparjih,
po brezobzirnem vmešavanju v tuja življenja.

III

Kaj pravzaprav počnem med temi stvarmi?
Nedelja je in nimam pametnejšega dela.
Ali lahko na tem kraju najdem čisto majhen delček duha
tistega časa, ki se pretaka tudi v meni?
Tu ni ne Amerike ne Argentine mojih pradedov,
tu ni ne vreten ne naprstnikov
lepih in žalostnih nevest,
njihovih prelepih izvezenih srajc.

To je sejem starin, a tudi dobro ohranjenih stvari,
prav tako kot tudi nevidnih in redkih knjižnih izdaj.
Tu si ne bom mogel reči:
točno takšne knjige sem si želel pisati.
Ob datumu in nekaj na hitro navrženih vtisih
sem v svojo beležko zapisal,
da ne sodim sem ...
Mogoče bo neko drugo nedeljo drugače.

Komu podariti knjigo

Ali lahko sploh komu podarim vse te svoje knjige,
od katerih vsaj eno vedno vzamem s seboj na potovanja?
Včasih se počutim, da bi jih eno po eno pustil
v hotelskih sobah, kjer se ljudje počutijo tujci;
ob kakšni razsvetljeni izložbi,
ki me navdaja z nemirom.
Na točilnem pultu ali v taksiju,
na sedežu na stadionu, med kopico starih časopisov,
tam, kjer se najpogosteje zadržujem.
Včasih bi kakšen izvod najraje dal popolnemu neznancu,
ali pa ga položil v klobuk uličnega glasbenika –
naj se ga, v družbi kovancev,
dotikajo žalostni toni, ki se jim vsi izogibamo –
ta poceni in neiskrena glasba,
ki tekmuje z mestnim hrupom.
Naj bo tam,
med akordi popolnoma tujimi skrbem tistega, ki gre mimo.

V brezdelju, v samoti
sem delal majhne raziskave:
kadar sem osamljen, ne podarjam knjig,
kadar se nezadovoljen vračam s potovanj,
knjige puščam v kovčku.
To zagotovo nekaj pomeni.

Kdo ve, kje so zdaj vsi izvodi mojih knjig,
ali se kdaj srečajo,
kako različni so ljudje, ki jih imajo v lasti?
Ali so se te knjige odtujile od mene,
podobno kot sem se jaz odtujil od njih?
Kako se počutijo pri novih lastnikih,
kako se počutijo po tem, ko sem jih vrgel v svet
in se vrnil nazaj v resničnost?

Mogoče so moje knjige
podobne ženskam, nežne, tuje, nepredvidljive –
kajti ne smemo pozabiti, da je knjiga
v mojem jeziku ženskega spola.

Kako prenašajo vonje nekih oddaljenih privatnih knjižnic?
Kako so si izborile prostor med
knjižnicami v mestu, kjer sem tudi sam tujec?
Najpogosteje nisem bil zadovoljen z njihovim videzom,
kot da mi sploh ne bi bilo nič do književnosti,
toda čutil sem, da so nekako moje.

Ne, nikoli se ne bom sprijaznil s tem, da so to predmeti.
Ker se mi zdi, da vseeno ljubim vse te razseljene knjige
in včasih celo pomislim, da za vsako vem, kakšna usoda jo čaka.

Čeprav mi ni dano, da bi spoznal, ali so alkimisti z njihovo pomočjo
ustvarjali druge pesmi,
ali so pod naslovi
neke ženske dodajale svoja imena in začetnice,
ali je kdo na robove kar koli dopisal,
mogoče nekaj, kar bi se spremenilo v vrstnice nove pesmi.
In resnično,
da ne pozabim:
le kako so dišale tiste knjige,
ki sem jih podaril,
še sam ne vem več, komu.

Mesto, ki izginja

Poslušam ljudi, stvari.
 Poslušam ljudi, prikazni:
 "To je mesto, ki izginja, mesto, ki počasi požira ljudi.
 V njem ni nobenega življenja,
 mrtvi so drevoredi v njegovih parkih.
 Njegove reke so temne, na razritih ulicah
 se občuti samo trohnoba.
 V njegovih visokih zgradbah živi
 samo mrtvaški hlad ljudi, ki ne govorijo
 ne drug z drugim ne sami s sabo.
 Tu nikoli ni bilo življenja.
 Samo njegova preteklost je tista, ki je živa.
 Njegove ulice so zgolj poti, ki ne vodijo nikamor.
 Na nič ne meji to mesto. Zaprto je z vseh strani.
 Mogoče je to samo eno od podzemnih mest,
 ki se je pojavilo na planem.
 Vsako bitje, ki živi v njem, je podzemsko bitje,
 ki ga ni mogoče primerjati z ničimer živim.
 Njegovi prebivalci so samo blede prikazni, ljudje brez človeških lastnosti,
 otroci tu so podobni odvrženim plastičnim igračam.
 Tega mesta ni na zemljevidih,
 ni ga na kopnem, ni ga na niti eni obali.
 Mrtvi so prebivalci mesta, ki nima svoje sedanjosti.
 Njegovi kronisti so pobegnili v živa mesta –
 zdaj nihče ni izpisuje njegovega vsakdana.
 Ne poznajo ga ne ljudje ne znanost,
 nikjer ni podatkov o njegovi velikosti,
 strukturi prebivalstva, reliefu in klimi.
 Le pred kakšnimi vojskami je izginilo to mesto,
 ki nima svojih junakov, ne svojih ustanoviteljev,
 ne mestnega norčka in ne praznikov?
 Kdo je prevzel to mesto, ko mu je bilo najhuje?
 Prikazni hodijo po njegovih trgih –
 to je norčevska igra strašnih mask.
 V tem mestu ni letnih časov,
 njegovi ljudje so okamneli
 v kdo ve kdaj napravljenih grimasah,

zaustavljeni so v davno narejenih korakih.
Na njihovih koledarjih se datumi ne spreminjajo,
njihove ure vedno kažejo isti čas.
Povsod naokrog so le figure na ogromni šahovnici,
Telesa, oblečena v duše mrtvih ljudi.
Nikakršnega življenja ni tu, to je mesto, ki počasi požira ljudi,
mesto, ki izginja.”
Povsod so samo sence, sence ...

Izbral in prevedel Uroš Zupan